

2010: Međunarodna godina biodiverziteta

Ujedinjene nacije proglašile su 2010. godinu *Međunarodnom godinom biodiverziteta*, upozoravajući nas da danas biološke vrste nestaju brzinom koja je i do 1000 puta veća od tempa prirodnog istrebljenja. Ova godina za Ujedinjene nacije predstavlja i prekretnicu i šansu – da se procene rezultati zaštite biodiverziteta do danas, sa jedne strane, i da se preduzmu neophodne mere u cilju očuvanja i unapređenja stepena biodiverziteta, sa druge.

Šta je **biodiverzitet**? Biodiverzitet ili **biološka raznovrsnost** predstavlja veliki izbor vrsta živih organizama koje se mogu naći na Zemlji; podrazumeva raznovrsnost u okviru iste vrste, između vrsta i ekosistema. Biodiverzitet nije samo ukupna raznovrsnost oblika i pojave biljnog i životinjskog sveta, već i način njihovog međusobnog povezivanja – on je osnova za funkcionisanje ekosistema koji održavaju život na planeti.

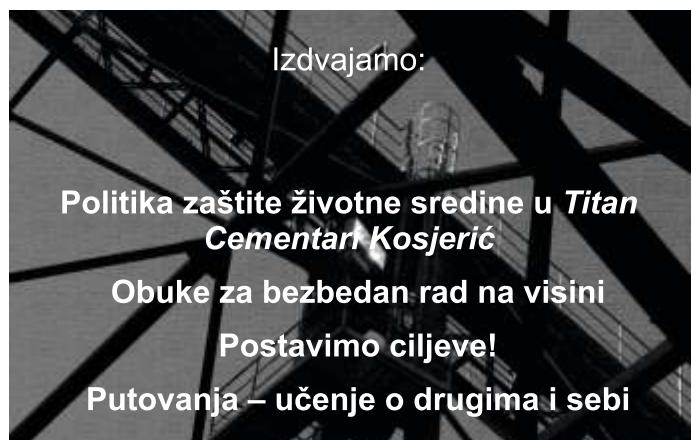
Kako su biološki resursi stubovi na kojima gradimo civilizaciju, zaštita biodiverziteta je i u našem interesu. Što je veća raznovrsnost organizama, različitih vrsta i rodova u okviru

2010 International Year of Biodiversity

vrsta, veća je i njihova sposobnost da se prilagode promenama. Narušavanje biodiverziteta predstavlja pretnju našim zalihama hrane, opstanku, mogućnostima za rekreativni turizam, i izvorima građevinskih materijala, lekova i goriva. Biodiverzitet je, takođe, povezan i sa osnovnim ekološkim funkcijama. Danas je primetno ubrzano ugrožavanje biodiverziteta, a uzrok su uglavnom ljudske aktivnosti, koje izazivaju zagađenje životne sredine, uništavanje šuma,

(nastavak na strani 2)

degradaciju zemljišta, zagađivanje voda, nekontrolisan lov-ribolov, itd. Zato je postalo jasno da zaustavljanje tempa gubitka biodiverziteta zahteva političku akciju i promenu u ponašanju država, industrije, domaćinstava i pojedinaca. Čovekova odgovornost je na prvom mestu.

Razumevanje potrebe za očuvanjem prirode i aktivni rad u oblasti njene zaštite, jedna je od vrednosti po kojoj je kompanija *Titan* poznata decenijama. U skladu sa svojim poslovnim ciljevima, u poslednjih nekoliko godina pokrenuto je niz konkretnih akcija, a svrha je: procena i sagledavanje problema u vezi sa očuvanjem biodiverziteta, naročito u pogledu rada svojih proizvodnih pogona, posebno rudnika, koji se nalaze u blizini područja sa osetljivim ekosistemima i ugroženim – zaštićenim vrstama flore i faune. Od 1979. godine postoji poseban sektor u kompaniji, koji prati, planira i koordinira politiku zaštite životne sredine *Grupe*. Naše fabrike u Bugarskoj, Makedoniji, SAD i Grčkoj, kao i naših 10 rudnika, imaju ISO 14001 sertifikat od 1998. godine.

Karakteristični primjeri politike *Titan Grupe* koji se odnose na biodiverzitet su:

Zaštita ugroženih životinja (i prirodnih staništa), u okviru koje dajemo nekoliko primera:

- Program za izmeštanje i zaštitu zaštićenih vrsta kornjača „*Gopherus polyphemus*“ u *Titanovom* rudniku peska na Floridi, u SAD.
- Ispunjavanje specifičnih uslova životne sredine u toku rada i rehabilitacije rudnika Ksilokeratia na Milosu, Grčka. Ovaj rudnik se nalazi na području koje je zaštićeno programom „Natura 2000“.
- Izrada Studije zaštite životne sredine za Anteu, novu *Titanovu* fabriku u Albaniji i njene rudnike (konsultantska firma ATKINS), koja obuhvata i pitanja biodiverziteta.

Program pošumljavanja i obnavljanja šuma: osim rehabilitacije zemljišta u starim rudnicima, *Titan* decenijama primenjuje sveobuhvatniji program pošumljavanja, koje se

uglavnom vrši korišćenjem sadnica iz *Titanovih* rasadnika. Ovaj program obuhvata skup korporativnih inicijativa, ali i učešće u aktivnostima drugih organizacija.

Aktivnosti koje podižu svest o važnosti obuke / informisanja / razumevanja problema: Za sve svoje zaposlene, širom sveta, kao i za saradnike, *Titan* organizuje posebne programe, koji imaju za cilj da razvijaju svest o zaštiti životne sredine, i da informišu, upute i motivišu, u vezi sa praktičnom primenom zaštite sredine. *Titan* takođe inicira, i podržava aktivnosti drugih organizacija, koje kreiraju ekološku osetljivost u široj zajednici.

Međunarodne saradnje: *Titan* sistematski prati evropske i svetske trendove u pogledu biodiverziteta. Od 2008. godine učestvuje u aktivnostima Radne grupe za zaštitu životnog okruženja koja deluje u okviru Inicijative za održivost u cementnoj industriji (CSI), kao član–osnivač Svetskog poslovnog saveta za održivi razvoj (WBCSD). Aktuelnost ovakvog delovanja ogleda se u određivanju indikatora biodiverziteta, kroz uzajamne konsultacije sa drugim evropskim i međunarodnim kompanijama – članicama CSI, kao i razmenu dobroih praksi.

Za više informacija o politici *Titan Grupe* i aktivnostima vezanim za biodiverzitet možete posetiti sledeći link: <http://report2009.titan.gr/en/case-studies/>

Politika zaštite životne sredine u TCK

Izražavajući naše trajno opredeljenje da poslujemo na društveno odgovoran način, 30. juna ove godine usvojili smo Politiku zaštite životne sredine, kao jedan od koraka u procesu sertifikacije, u skladu sa standardom ISO 14001:2004.

POLITIKA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE

TITAN Cementara Kosjerić d.o.o. ustanovila je i primenjuje Sistem upravljanja zaštitom životne sredine, u skladu sa međunarodnim standardom ISO 14001:2004. Sistemom upravljanja zaštitom životne sredine uspostavlja se, promoviše, proverava i preispituje neprekidno poboljšanje učinka Titan Cementare Kosjerić d.o.o. u oblasti zaštite životne sredine. Sistemom su obuhvaćeni svi aspekti zaštite životne sredine koji se odnose na rad postrojenja, proizvodnju cementa i eksploataciju mineralnih sirovina.

Ciljevi kojima se Titan Cementara Kosjerić d.o.o. rukovodi u ostvarivanju neprekidnog poboljšanja učinka u oblasti zaštite životne sredine su:

- Neprekidni rad na smanjenju i sprečavanju uticaja aktivnosti Kompanije na životnu sredinu
- Usaglašenost sa važećim zakonima, propisima i drugim zahtevima u vezi sa zaštitom životne sredine
- Kontrola proizvodnih procesa, kako bi se obezbedila efikasnost mera zaštite životne sredine
- Efikasno korišćenje energije u cilju očuvanja prirodnih resursa, unapređenjem tehnoloških karakteristika i načina rada postrojenja
- Obezbeđivanje stalne obuke i obrazovanja, podsticanje zaposlenih na razvoj svesti i odgovornosti o zaštiti životne sredine
- Praćenje učinka Sistema upravljanja zaštitom životne sredine u cilju stalnog unapređivanja
- Promovisanje naše politike zaštite životne sredine i podsticanje naših dobavljača, kupaca i drugih poslovnih partnera na usvajanje slične prakse
- Unapređenje i podsticanje razmene znanja i iskustava iz oblasti zaštite životne sredine između Kompanije i lokalne zajednice
- Učešće Kompanije u definisanju ciljeva industrijskog (građevinskog) sektora, kao i u procesu donošenja nacionalnih standarda za sektor
- Podrška i učešće u istraživačkim programima, u cilju dostizanja najvišeg nivoa zaštite životne sredine

Rukovodstvo Titan Cementare Kosjerić d.o.o. ovim se obavezuje da će:

- Neprestano unapređivati Sistem upravljanja zaštitom životne sredine i stalno promovisati njegovo poboljšanje u skladu sa zahtevima međunarodnog standarda ISO 14001:2004
- Uspostaviti, pratiti i preispitivati relevantne ciljeve i planove, kao i programe za njihovo ispunjenje, obezbititi potrebna sredstva za njihovu realizaciju i konstantno unapređivati učinak Kompanije u oblasti zaštite životne sredine
- Osigurati da su svi zaposleni u potpunosti svesni svojih odgovornosti i obaveza, koje su opisane u Sistemu upravljanja zaštitom životne sredine, i obezbititi njihovo aktivno učešće u održavanju i razvijanju Sistema

Generalni direktor

TITAN Cementara Kosjerić DOO

A handwritten signature in black ink, appearing to read "B. Bugajec".

Bezbednost visoko rizičnih poslova

Pavle Ljubičić, inženjer BZR

Obuke i treninzi iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, kao proces unapređenja znanja i veština zaposlenih, postali su sastavni deo naših redovnih aktivnosti. U skladu s tim, u periodu od 20. septembra do 8. oktobra tekuće godine, organizovane su sledeće obuke:

- za rad na visini (26 zaposlenih)
- za poslove uklanjanja nestabilnih stenskih masa na etažama površinskih kopova – „kavanje“ (4 zaposlena)
- za rukovanje i prevoz opasnih materija (9 zaposlenih)

Treninge za rad na visini i „kavanje“ sproveli su instruktori firme *Alp Project Sistem* iz Beograda, koji se bave izvršavanjem visoko zahtevnih i rizičnih poslova u vertikalnim i teško pristupačnim sredinama. Zahvaljujući svom dugogodišnjem radnom iskustvu u industriji, kao i bavljenju sportskim alpinizmom, instruktori su u dobro osmišljenom i uspešno sprovedenom programu zadobili pažnju svih učesnika.

Najveći deo treninga bio je usmeren na praktično osposobljavanje kandidata, što predstavlja razliku u odnosu na ranije organizovane obuke koje su uglavnom koncipirane na teorijskim predavanjima. Kandidati su upoznati sa bezbednim metodama za izvođenje radova na visini i sa korišćenjem najprikladnije savremene opreme, čijom primenom se umnogome olakšava izvođenje pomenutih

poslova. Veliko interesovanje vladalo je za prikazane veštine penjanja i spuštanja na vertikalnom terenu, kao i načine evakuacije u slučaju neželjenih situacija i povreda.

Ova delikatna i atraktivna obuka u našoj fabričkoj propraćena je sa značajnom pažnjom; primetna je bila zainteresovanost svih kolega koji su se našli u blizini trening zone gde su se uvežbavale veštine od kojih zastaje dah. Evo kakve utiske i stavove o svrshodnosti obuke iznose neposredni učesnici treninga:

Bajo Kulić: - Obuka je sprovedena stručno i profesionalno. Veoma je korisna za naš pogon (Rudnik) i učesnike pojedinačno. Prvi put smo se sreli sa nekim pojmovima i praksom iz ove oblasti, pogotovo kada je u pitanju oprema koja je i najvažniji faktor sigurnosti.

Željko Ostojić: - Obuka je odlična i trebalo je da traje duže, zbog boljeg uvežbavanja naučenih sistema za penjanje i spuštanje. Stručnost predavača omogućila je da shvatimo da se posao na visini može izvesti na bezbedan način.

Desimir Pavlović: - Način izlaganja je bio odličan. Sama tema je vrlo interesantna, čak i za one koji se ne bave radom na visini, i može nam pomoći u svakodnevnom životu. Zadovoljan sam što smo imali dosta praktične obuke.

Vidan Đurović: - U vezi sa ovom korisnom obukom, potrebno je razmotriti još neke sisteme i rešenja za obavljanje radova na visini, na primer: metalna užad u nekim uslovima, bolje skele.

Goran Perišić: - Ubedljivo najbolja obuka, do sada sprovedena. Predavači su za svaku pohvalu. Bilo je dosta praktičnih vežbi, ali potrebno je čak i više. Trebalo bi što pre nabaviti predloženu opremu, dok nam je sve ovo sveže.

Saša Radivojević: - Praktično uvežbavanje na terenu umesto teorijskih predavanja je pun pogodak. Preporučio bih ovakav trening svima koji rade na visini, kao i njihovim rukovodiocima, jer doprinosi bezbednjem obavljanju takvih ili sličnih poslova. Nadam se da ćemo što pre dobiti i novu preporučenu opremu.

Prevencija nastanka povreda na radu i stvaranje uslova za bezbedna radna mesta uslovjavaju kontinuirano usavršavanje znanja i veština zaposlenih, proces modernizacije opreme i kvalitetno organizovanje visoko rizičnih poslova. Ovaj zadatak, sa gorućim problemima iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, rešavamo sa očiglednim napretkom koji je vidljiv u radnom okruženju *Titan Cementare Kosjerić*.

Treninzi u oblasti bezbednosti govore o našoj maksimalnoj spremnosti da kroz učenje i primenu znanja zajedno gradimo sigurnu i zdravu radnu sredinu, u kojoj se na prvo mesto stavlja ljudski život, sa svim njegovim vrednostima.

Inicijativa za održivost u cementnoj industriji u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

CSI (*Cement Sustainability Initiative*) – Inicijativa za održivost u cementnoj industriji osnovana je 1999. godine kao sektorski projekat Svetskog poslovnog saveta za održivi razvoj (WBCSD). *Inicijativa* se bavi razumevanjem i rešavanjem najvažnijih izazova održivosti u cementnoj industriji, smanjujući uticaje proizvodnje i upotrebe cementa. *Titan* je uključen u rad *Inicijative* od samog početka, kroz sponzorisanje nezavisne studije Svetskog poslovnog saveta za održivi razvoj, koja je rezultirala formiranjem CSI, a zvanično se pridružio *Inicijativi* 2003. godine kao član-osnivač. Danas je CSI globalna organizacija u čijem radu učestvuju najveći svetski proizvođači cementa – ukupno 21 kompanija. Članice pokrivaju 40% svetske proizvodnje cementa, u preko 100 zemalja (ne računajući Kinu). U narednom periodu očekuje se uključivanje i nekoliko kineskih proizvođača.

Radne grupe, pokrenute u okviru CSI, bave se važnim oblastima održivog razvoja:

- ◆ Smanjenje uticaja na klimatske promene (smanjenje emisije CO₂)
- ◆ Bezbednost i zdravlje na radu
- ◆ Odgovorna upotreba goriva i sirovinskih materijala
- ◆ Stalni nadzor i izveštavanje o emisijama
- ◆ Recikliranje betona
- ◆ Lokalni uticaj na zemljište i okruženje
- ◆ Izveštavanje i komunikacija

Smernice i programi za unapređenje, koji se usaglašavaju u okviru Radne grupe, obavezujući su za sve članice CSI.

Zabrinjavajuće!

U poslednjem izveštaju sa sastanaka Radne grupe koja pokriva oblast bezbednosti i zdravlja na radu istaknuto je sledeće:

U prvoj polovini 2010. godine zabeleženo je manje povreda sa smrtnim ishodom u odnosu na isti period 2009. godine, što predstavlja izvesno, ali svakako nedovoljno unapređenje.

Nesreće su se, u 71% incidenata, dogodile u četiri kompanije – članice CSI, dok u sedam kopanija, među kojima je i *Titan*, nije registrovan nijedan ovakav slučaj.

Ne iznenađuje činjenica da je najveći broj incidenata (63%) povezan sa vožnjom i saobraćajnim nezgodama.

Postavimo svoje ciljeve

Gordana Zdravković, pomoći računovođa za poslove trezora

U svetu u kome se ubrzano živi, sve ređe osećamo zadovoljstvo u radu, druženju i drugim interesovanjima. U stvari, mi zaboravljamo da pred sebe postavimo svoje ciljeve, poslovne i lične, kako bismo doživeli sjajne trenutke sreće kojima potvrđujemo da smo ostvarili sebe.

Dvodnevni trening, pod nazivom *Efikasna organizacija u službi ostvarivanja rezultata*, održan je na Zlatiboru, 3. i 4. septembra 2010. godine. Trening je pohađalo 15 kolega iz TCK koji su, uz podsticaj predavača, Ane Rogić iz ConsulTeam-a, kroz razmenu svojih iskustava i ideja, pokušali da definišu ključne oblasti u životu, odrede svoje privatne i poslovne ciljeve, i nauče da isplaniraju svoje aktivnosti, koristeći raznovrsne metode planiranja i organizovanja. Kroz druženje i iskrenu saradnju, doprineli smo unapređenju međusobne komunikacije, i time otvorili prostor za dalje usavršavanje u oblasti organizacije i ostvarivanja rezultata na tom polju.

Tema je bila potkrepljena pričom sa Dalekog istoka o *darumi*. Znamo da su Japanci poznati po nenadmašnoj disciplini, odličnoj organizaciji, da su do savršenstva tačni i precizni. Da bi u fokusu svojih svakodnevnih aktivnosti imali ključne ciljeve zbog kojih rade i žive, služe se i jednim od svojih tradicionalnih alata; to je *daruma*, drevna japska sveta lutka.

Daruma

Ona je talisman, simbol nedovršenog krupnog zadatka ili cilja. Izgleda kao mali crveni čovečuljak sa bradom, koji ima oči, ali ne i zenice. Kada definisete svoj cilj, ucrtajte jednu zenicu, i primetićete da ga je neprisnatno gledati jednookog. Postavite sliku na vidno mesto (ogledalo, frižider, mesto za fotografije u novčaniku) i nastojte svakoga dana da mu ucrtate i drugu zenicu – odnosno, da ostvarite svoj cilj!

TCK – pokrovitelj programa za budućnost

Studentske organizacije Best (BEST) i Isteč (EESTEC) organizovale su, po šesti put, sajam zapošljavanja za studente tehničkih i tehnoloških fakulteta, pod nazivom „JobFair – Kreiraj svoju budućnost!“. Sajam je održan 1. i 2. novembra u Beogradu, u Zgradi tehničkih fakulteta. Kao jedan od pokrovitelja ovog značajnog projekta, imali smo priliku da studentima neposredno predstavimo naše poslovanje, opišemo proces proizvodnje cementa, programe razvoja i mogućnosti profesionalnog napredovanja u TCK. Bilo je pravo zadovoljstvo ovo druženje i komunikacija sa studentima, sa kojima smo ostvarili odlične kontakte za buduću saradnju.

Putovanja – učenje o drugima i sebi

Devetog dana oktobra uputili smo se u Topolu. Poslužilo nas je lepo vreme – rudnički i šumadijski pejzaži blistali su punim sjajem kako smo se približavali odredištu. A u Topoli – vašar! Reka ljudi slivala se kroz nizove štandova koje je krasilo grožđe, vino, voćne rakije, u svim bojama jeseni.

Naš program počeo je kratkim časom istorije u *Karađorđevom gradu*. Podsetili smo se stvaranja srpske nacionalne države kroz biografiju vođe Prvog srpskog ustanka.

Na putu ka crkvi Svetog Đorđa na Oplencu, mauzoleju porodice Karađorđević, gde se obeležavala godišnjica smrti kralja Aleksandra I Karađorđevića (16. decembar 1888, Cetinje 9. oktobar 1934, Marsej), obišli smo izložbu slika i antikvitetnih satova Nikole Graovca, smeštenu u *Vinogradarevoj kući*, i izložbu posvećenu životu kralja Aleksandra I i kraljice Marije, u *Petrovoj kući*.

Oplenačka crkva, zadužbina kralja Petra I, spomenik je kulture od izuzetnog značaja. Petokupolna građevina, izgrađena u srpsko-vizantijskom stilu, spolja je obložena belim mermerom sa planine Venčac, a unutra mozaicima, površine 3.500 m². U ove mozaike je ugrađeno oko četrdeset miliona staklenih kockica, koje imaju 15.000 nijansi boja.

Dan pun živopisnog jesenjeg kolorita i utisaka, završio se posetom *Kraljevom podrumu*, podignutom 1931. godine, u kome je smeštena i muzejska postavka koju čine oprema i uređaji za preradu vina, najstarije bačve ovog podruma i najstarija srpska vinoteka u originalnom pakovanju.

Kod Gazi Husrev-begove džamije

Dve nedelje kasnije, krenuli smo na izlet u Sarajevo, za šta je vladalo veliko interesovanje kolega. Prva stanica bila je višegradska *čuprija na Drini*, zadužbina Mehmed-paše Sokolovića, osmanlijskog velikodostojnika, poreklom iz Bosne. Čuveni most je remek-delo arhitekture XVI veka, sa 11 skladnih i smelo izvijenih lukova nad hukom modre, plahovite Drine.

U Sarajevu, najpre smo posetili *vrelo Bosne*, prelepo izletište nadomak velikog grada i jedno od turističkih obeležja Bosne i Hercegovine. Potom smo obišli *Baščarsiju*, kulturno i istorijsko jezgro iz XV veka, kada je grad i osnovan.

Kraljev podrum

Sarajevska pivara otvorena je 1864. godine kao prvi industrijski pogon u Bosni i Hercegovini. To je jedini evropski proizvođač piva koji je imao kontinuiranu proizvodnju u vreme dve velike svetske imperije: Otmanskog carstva i Austro-Ugarske monarhije. Uopšte, prožimanje Istoka i Zapada, na prostoru Sarajeva i Bosne, vidljivo je na svakom koraku, u istoriji, kulturi i načinu života koji se opire svim podelama i opstaje uprkos svemu.

O Sloveniji – sve najlepše

Titan Cementara Kosjerić je i ove godine pomogla Planinarsko-ekološkom društvu „Subjel“ da organizuje posetu Sloveniji. Utiske sa ovog putovanja prenela nam je Marta Gligorijević, član PED „Subjel“.

Ove jeseni, planinari iz Kosjerića organizovali su tradicionalnu posetu Slovenskim Konjicama, sa kojima već dugi niz godina naše mesto održava srdačne prijateljske veze. U planu je bio obilazak i drugih poznatih destinacija u Sloveniji, tako da sam jedva čekala ovo zanimljivo putovanje.

U Slovenskim Konjicama smo našli na topao doček zahvaljujući ljubaznom i gostoljubivom osoblju hotela u kome smo odseli. Prijem je protekao u druženju, uz reči dobrodošlice i domaće posluženje.

Sutradan, bili smo uključeni u pravu berbu grožđa, u vinogradu iznad Slovenskih Konjica. To je bio poseban doživljaj. Dobili smo uputstva za rad, makaze, korpe i prionuli na posao! Tada sam shvatila koliko je truda potrebno da bi ovi sočni plodovi dospeli na našu trpezu ili se pretocili u vino.

Sledećeg dana, posetili smo Bohinj. Trebalo je savladati 530 stepenika, u oba pravca, da bismo videli izvor Save Bohinjke koja izvire iz Bohinjskog jezera i, zajedno sa Savom Dolinkom, formira veliku reku Savu. Očigledno je da Slovenci poštuju i čuvaju prirodu, znaju da istaknu njene vrednosti i lepotu.

Put smo nastavili do Bleda, jedne od najznačajnijih turističkih odredišta Slovenije. Bledsko jezero, u predelu Julijskih Alpa, na 475 m nadmorske visine, karakteriše živopisno ostrvo sa staroslovenskim grobljem i crkvom izgrađenom u XV veku. Uživo sam posmatrala pejzaž koji sam do tada videla samo na razglednicama.

Obilazak Slovenije upotpunili smo posetom Ljubljani koja nas je osvojila lepotom arhitekture, čistoćom ulica i visokom kulturom življenja. Ova uređena zemlja u svemu nam može poslužiti za ugled.

Saznala sam i doživela mnogo toga novog u Sloveniji, shvatila koliko nas putovanja obogaćuju i šire vidike.

Naše bebe

* Željko Krsmanović (Mlin cementa) dobio je čerku Janu